

Dějiny veřejné správy

Úvodní informace.
Počátky správního
systému v českých
zemích.

Cíle kurzu a povinnosti studentů

- Zprostředkovat studentům základní vědomosti a zkušenosti z vývoje veřejné správy v českých zemích v širších souvislostech

Podmínky ke splnění kurzu:

- Písemná zkouška

Literatura:

NENIČKA, L. 2020. Dějiny veřejné správy. Distanční studijní opora. Karviná: SU OPF.

JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., 2007. Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-906-5.

SCHELLE, K., 2016. Dějiny veřejné správy. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-374-7.

Struktura výkladu

- Počátky veřejné správy v českém středověku
- Nástup centralizace správy za vlády Habsburků
- Reformy veřejné správy v 18. a 19. století
- Správní systém v době I. republiky
- Deformace veřejné správy za vlády totalitních režimů
- Transformace veřejné správy po roce 1989

Struktura veřejné správy

Veřejná správa

Státní správa

Ministerstva

Ostatní ústřední orgány

Územní správní úřady

Samospráva

Územní

Zájmová

Pojetí veřejné správy

Funkční pojetí – souhrn správních činností zabezpečovaných na jednotlivých úrovních

Organizační pojetí – souhrn institucí, které tuto činnost vykonávají přímo nebo zprostředkovaně

Formování správního systému v Evropě

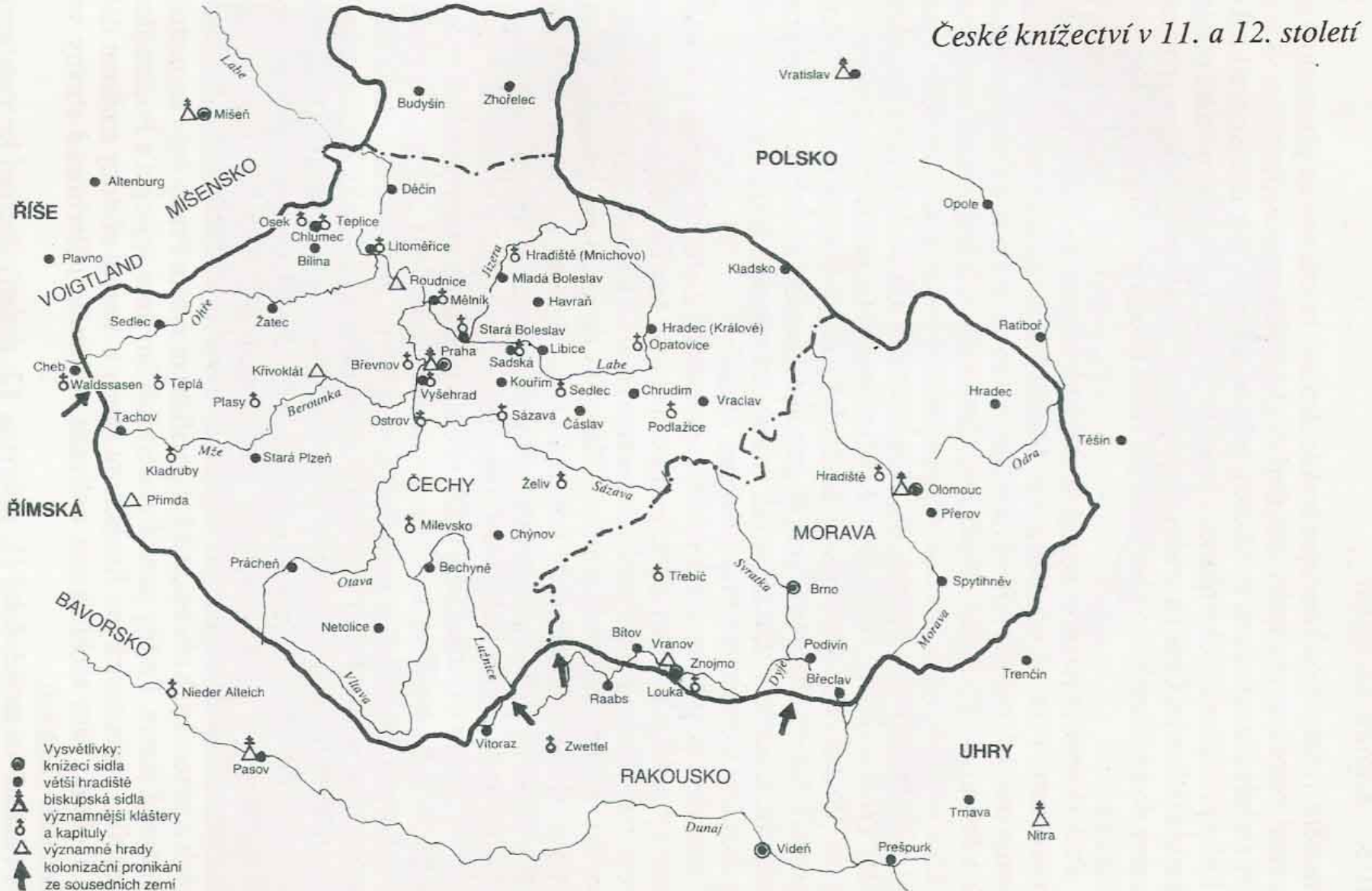
- Správní systém se začal v Evropě utvářet v návaznosti na formování centralizovaného státu.
- V důsledku ustálení hranic územně vymezených celků s určitým centrem vyvstala potřeba utváření stabilních mocenských struktur a ozbrojených sil, které by zajistily udržení daného území.

Přemyslovské Čechy

- Původně byly Čechy ve vazalském vztahu k Velkomoravské říši - osamostatnily se v 90. letech 9. století.
- Od pol. 10. stol. vládnoucí rod Přemyslovců začal začleňovat území dalších rodů pod svou přímou správu.
- V 11. století byly ustaveny **první dvorské úřady** (komoří, dvorský sudí, kancléř), které reprezentovaly centrální správu.
- Základem místní správy byla tzv. **hradská soustava** (v čele kasteláni, později purkrabí).

Český stát

České knížectví v 11. a 12. století

Počátky vrchnostenské správy

Statuta knížete Konráda II. Oty (1189) jako nejstarší zákoník vydaný v českých zemích potvrzoval šlechtě dědičnou držbu výsluh a umožnil tak vznik **vrchnostenské správy s panstvími** jako správními jednotkami.

Kolonizace ve 13. století

- Osidlování dosud volného území, zpravidla v pohraničních oblastech.
- Byla spojena se zakládáním nových obcí a měst.
- Vlastních zakládání obcí zajišťovaly tzv. **lokátoři**.

Správa měst

- Zástupcem panovníka (vrchnosti) byl **rychtář**
- Samosprávným orgánem měst byly **rady**, obsazované měšťany a potvrzované králem
- Jejimi členy byly **konšelé**, v čele rady stál **purkmistr**

Kategorie měst

- **Královská města** – byla zakládána a vlastněna panovníkem, jejich obyvatelé byli osobně svobodní a byli podřízeni pouze králi.
- **Poddanská města** – byla zakládána šlechtou s královským svolením.

Ve 14. století se v rámci královských měst postupně osamostatnila tzv. privilegovaná města (věnná, horní), která nemusela odvádět pravidelné dávky.

Vymření Přemyslovců a jeho dopady

V r. 1306 byl zavražděn Václav III. jako poslední Přemyslovec na českém trůně.

Nového panovníka přijímaly, nebo přímo volily stavy.

Nový panovník před přijetím skládal přísahu a potvrzoval zemská práva a privilegia.

Získání Slezska

- Slezská knížectví se vydělila z Polska a přijala českou lenní svrchovanost za Jana Lucemburského.
- Zachovala si vnitřní samostatnost a nevytvořila společný státní celek.

Země Koruny české

- Byly ustaveny bulou Karla IV. v roce 1348.
- Jejich jádrem bylo České království, Moravské markrabství, Opavské vévodství a slezská knížectví.
- Představovaly nové státoprávní uspořádání, jež nebylo vázáno na osobu panovníka.

Shrnutí

- V rámci přemyslovského knížectví základy správního systému na centrální úrovni reprezentovaly **dvorské úřady** (komoří, kancléř, sudí) a **hrady** na místní úrovni.
- Statuta knížete Konráda II. Oty z konce 12. století potvrzovala šlechtě dědičnou držbu výsluh a tím umožnila **vznik vrchnostenské správy**.
- Ve 13. století začala být zakládána **města** jako nové typy sídel.
- Výsadní postavení v městské správě měli nejprve **rychtáři** – úředníci zastupující panovníka či vrchnost. Už ve 13. století se začaly formovat také **městské samosprávy, reprezentované konšely a purkmistrem**.